

9. Gretskey O., Mytskan B. Influence of motivation training on level of young swimmers fisical fitness and intrinsing motivation for attending swimming lesons. *Scentific Reviev of Physycal Culture*. 2013. Vol. № 3, Issue 4. P. 286–289.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-568-9-68>

АНАЛІЗ ПРИЧИН ВИНИКНЕННЯ РОЗЛАДІВ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ У ДІТЕЙ

Умерова Н. А.

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

ОП Психологія. Клінічна психологія

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Запоріжжя, Україна

Розлади аутичного спектру (РАС) – це група нейророзвиткових порушень, визначених DSM-5, які характеризуються стійкими труднощами у соціальній комунікації та наявністю обмежених, повторюваних поведінкових патернів і сенсорних особливостей.

Попри формальне внесення до міжнародної класифікації хвороб, аутизм сьогодні дедалі частіше розглядається наукою не як патологія, а як нейровідмінність, або один із варіантів нейрорізноманіття. Це особливий спосіб сприйняття, мислення та взаємодії зі світом, який не має типового сценарію «перебігу хвороби». Рівень інтелекту при аутизмі може істотно відрізнятися – від виражених когнітивних труднощів до видатних здібностей у певних сферах, що підкреслює унікальність кожної людини з РАС. Для фахівців критично важливим є розуміння особливостей комунікації та побудова контакту на основі прийняття та поваги до індивідуальності. [1; 2].

Актуальність проблеми зумовлена тим, що, попри значні успіхи в діагностиці, питання багатofакторної етіології РАС досі потребує системного підходу. Метою роботи є аналіз сучасних парадигм цієї етіології, а саме – дослідження ролі генетичної архітектури, факторів середовища та епігенетичних механізмів.

Генетичні фактори відіграють надзвичайно важливу роль, про що свідчить висока спадковість РАС, яка сягає до 90% у монозиготних близнюків. Сучасне секвенування нового покоління (NGS) виявило два

ключові генетичні механізми: рідкісні мутації *de novo* (у 15–20% випадків) у генах, що кодують функції синапсів (наприклад, SHANK3, CHD8, SCN2A), та полігенний ризик – сукупний вплив сотень генів, кожен із яких має незначний ефект [3]. Провідні українські вчені, зокрема Валентина Тарасун, зробили вагомий внесок у дослідження генетики РАС в Україні, використовуючи сучасні методи повноекзомного секвенування. Праці Тетяни Галах та Ігоря Марценківського також зосереджені на питаннях ранньої діагностики, корекції та клінічної психіатрії розладів спектра аутизму. Історично феномен був описаний Лео Каннером та Гансом Аспергером, а концепцію аутичного спектру ввела Лорна Вінг.

Водночас вирішальне значення має генно-середовищна взаємодія [4]. До значущих факторів середовища належать: вік батьків (особливо після 40 років), інфекції матері під час вагітності та дефіцит нутрієнтів (фолієвої кислоти, вітаміну D). Ці фактори можуть взаємодіяти з генетичною схильністю через епігенетичні механізми, які пояснюють, як зовнішні чинники впливають на активність генів, не змінюючи саму послідовність ДНК [5]. Ці взаємодії є найбільш критичними в періоди інтенсивного розвитку мозку, зокрема під час синаптичного обізнання (2–6 років) [6].

Висновки. Складний аналіз причин підтверджує, що РАС є групою розладів, де різноманітність генетичних та середовищних чинників зрештою впливає на обмежену кількість нейробіологічних процесів (синаптична дисфункція, порушення зв'язків між ділянками мозку). Це відкриває шлях до ключової перспективи втручань – персоналізованої медицини, яка передбачає добір підтримки й корекційних втручань (фармакологічних, нейропсихологічних) відповідно до індивідуального біопсихологічного профілю та генетичного скору людини. Подальші дослідження мають бути сфокусовані на інтеграції генетичних даних із клінічними спостереженнями для вдосконалення діагностики та ранньої корекції.

Література

1. Тарасун В. В., Хворова Г. М. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. *Навчальний посібник для вищих навчальних закладів*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2004. 103 с.
2. Seeing the forest and the trees: Disentangling autism phenotypes in the age of DSM-5 / F. R. Volkmar та ін. *Development and Psychopathology*. 2021. Т. 33, № 2. С. 625–633. URL: <https://doi.org/10.1017/s0954579420002047> (дата звернення: 07.11.2025).
3. Pemberton C., Howarth C. Resuscitation Council UK: review of updated 2021 neonatal life support guideline. *Archives of disease*

in childhood – Education & practice edition. 2022. С. edpract-2021-323277. URL: <https://doi.org/10.1136/archdischild-2021-323277> (дата звернення: 07.11.2025).

4. Genovese A., Butler M. G. Clinical Assessment, Genetics, and Treatment Approaches in Autism Spectrum Disorder (ASD). *International Journal of Molecular Sciences*. 2020. Т. 21, № 13. С. 4726. URL: <https://doi.org/10.3390/ijms21134726> (дата звернення: 07.11.2025).

5. Yenkeyan K., Mkhitarian M., Bjørklund G. Environmental Risk Factors in Autism Spectrum Disorder: A Narrative Review. *Current Medicinal Chemistry*. 2024. Т. 31. URL: <https://doi.org/10.2174/0109298673252471231121045529> (дата звернення: 07.11.2025).

6. Genetic and Epigenetic Etiology Underlying Autism Spectrum Disorder / S. H. Yoon та ін. *Journal of Clinical Medicine*. 2020. Т. 9, № 4. С. 966. URL: <https://doi.org/10.3390/jcm9040966> (дата звернення: 07.11.2025).